

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง "กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอน และกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ การเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในสถานที่จริง และการวิเคราะห์เอกสารประกอบการสอน (Textual analysis)

ส่วนที่ 2 การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้สูงอายุต่อการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้สูงอายุที่เข้าเรียนในโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอน และกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยส่วนที่ 1 นี้ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล และแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

1) แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ และการเข้าไปสังเกตการณ์การสอนในสถานที่จริง (Direct Observation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากประชากรเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ โครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป็นโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ เอกชน หรือสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อบริการวิชาการแก่สังคมช่วยเหลือและขยายโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางสามารถเข้าถึงและใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายหรือเก็บค่าใช้จ่ายในราคาที่ถูกโดยไม่ได้หวังผลกำไร คือเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการเท่านั้น

2. เป็นโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่จัดขึ้นระหว่างเดือนมกราคม - มีนาคม 2556 ซึ่งตรงกับระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ใน การวิจัยครั้งนี้ เนื่องด้วยโครงการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในลักษณะดังกล่าว เป็นโครงการพิเศษที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ เอกชน หรือสถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่อบริการสังคมซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณบางส่วนหน่วยงาน ดังนั้นจึงมีความถี่ในการจัดโครงการสอนเพียงไม่กี่ครั้งต่อปี และมีลักษณะเป็นหลักสูตรเร่งรัดที่มีระยะเวลาในการจัดต่อครั้งเพียง 1-3 วันเท่านั้น

โครงการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่ตรงตามเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งสองประการ และผู้วิจัยได้เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

1. โครงการอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ ครั้งที่ 1/2556 จัดโดยความร่วมมือของ บริษัท พีดับบลิวดี มัลติมีเดีย จำกัด และอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) การอบรมจัดขึ้น 2 วัน ระหว่างวันที่ 30-31 มกราคม 2556 เวลา 11.00-17.00 น. รวมระยะเวลาอบรม 10 ชั่วโมง/หลักสูตร ณ ศูนย์ฝึกอบรมไอที 1-2 ของ TK Park อาคารเซ็นทรัลเวิลด์

2. โครงการอบรมการใช้เพชฌัญญูเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ รุ่นที่ 1 จัดโดยคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (ศูนย์เทเวศร์) การอบรมจัดขึ้น 2 วัน ระหว่างวันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2556 เวลา 09.00-16.00 น. รวมระยะเวลาอบรม 12 ชั่วโมงต่อหลักสูตร ณ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ของคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร

3. โครงการอบรมคอมพิวเตอร์สำหรับผู้สูงอายุ หรือโครงการสูงวัย-ไซเบอร์ รุ่นที่ 2 จัดโดยสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม การอบรมจัดขึ้น

3 วัน ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2556 เวลา 09.00-16.30 น. รวมระยะเวลาอบรม 19.5 ชั่วโมงต่อหลักสูตร ณ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มรภ.จันทระเกษม

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเรียกรวมว่า ผู้สอน โดยจะเป็นกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informers) ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และแบ่งผู้สอนออกเป็น 3 กลุ่ม รวม 10 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้รับผิดชอบโครงการของโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน ได้แก่

1. คุณไพบลูย์ แดงประสิทธิ์ ผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการอบรมของ PWD กับ TK Park
2. อาจารย์สุพินดา สุวรรณศรี ผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการอบรมของมทร.พระนคร
3. ผศ.เอกพรรณ ธัญญาวิรัชกุล ผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการอบรมของมรภ.จันทระเกษม

กลุ่มที่ 2 ผู้สอนหลักของโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน ได้แก่

1. คุณเทิดเกียรติ ฉายจรุง ผู้สอนหลัก โครงการอบรมของ PWD กับ TK Park
2. อาจารย์ชานาภา หนูนาค ผู้สอนหลัก โครงการอบรมของมทร.พระนคร
3. ผศ.รวินทร์ ไชยสิทธิพร ผู้สอนหลัก โครงการอบรมของมรภ.จันทระเกษม

กลุ่มที่ 3 ผู้ช่วยสอนของโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน ได้แก่

1. นางสาวอังศุมาลิน ขาวเหลือง ผู้ช่วยสอน โครงการอบรมของมทร.พระนคร
2. นางสาวสันธิลา ปิณฑะคุปต์ ผู้ช่วยสอน โครงการอบรมของมทร.พระนคร
3. นายวัชรดุล เพชรพลาย ผู้ช่วยสอน โครงการอบรมของมรภ.จันทระเกษม
4. นายฉริคม สุขคำมี ผู้ช่วยสอน โครงการอบรมของมรภ.จันทระเกษม

หมายเหตุ - เนื่องจากผู้ช่วยสอนอาสาสมัครของโครงการอบรมของ PWD กับ TK Park ไม่สะดวกให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาโดยการสัมภาษณ์คุณไพบลูย์ แดงประสิทธิ์ แทน เพราะปกติได้ทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนด้วย)

2) แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) จากเอกสารประกอบการสอนที่ใช้ในโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 โครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลและแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารแตกต่างกัน และสถานการณ์การสอนจริง ดังนี้

1) แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้สอนทั้ง 3 กลุ่มของโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และกำหนดประเด็นข้อมูลที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองและใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกการสัมภาษณ์ไว้เพื่อใช้อ้างอิงและเพื่อการบันทึกข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ประกอบกับการจดบันทึกประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการเน้นย้ำ ความสำคัญ

2) แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) จากเอกสารประกอบการสอนที่ใช้ในโครงการสูงวัย-ไซเบอร์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้การสอนด้านสื่อการสอน และศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อและกลยุทธ์การออกแบบสาร โดยวิเคราะห์และตีความตามประเด็นการวิเคราะห์ตัวบทที่กำหนดไว้เป็นแนวทางในการศึกษา

3) สถานการณ์การสอนจริง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์การสอนจริง ด้วยวิธีการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 แห่ง โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการสังเกตตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ตามวันและเวลาดังนี้

- วันที่ 30-31 มกราคม 2556 เวลา 10.30-17.00 น. เข้าสังเกตการณ์การสอนของโครงการอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ ครั้งที่ 1/2556 ของ PWD และTK Park
- วันที่ 2-3 และ 16 กุมภาพันธ์ 2556 เวลา 09.00-16.00 น. เข้าสังเกตการณ์การสอนของโครงการอบรมการใช้เฟซบุ๊กเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ รุ่นที่ 1 ของคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร (วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556 สอนเพิ่มเติม)
- วันที่ 20 และ 22 มีนาคม 2556 เวลา 09.00-16.30 น. เข้าสังเกตการณ์การสอนของโครงการสูงวัย-ไซเบอร์ รุ่นที่ 2 ของสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์และตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตามที่อธิบายไว้ในบทที่ 2 โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) แบบเจาะลึก เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามได้อย่างละเอียด แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการทราบ และตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด รวมทั้งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามให้มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ โดยกำหนดประเด็นคำถามหลักไว้ดังนี้

1.1) ประเด็นคำถามสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้รับผิดชอบโครงการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล อายุ และเพศ
2. การศึกษา (ระดับ/สาขาวิชา/สถาบัน)
3. การทำงาน (ตำแหน่ง/หน่วยงาน)
4. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ
6. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในโครงการอบรม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการ

1. ที่มาและวัตถุประสงค์ของโครงการอบรมคืออะไร
2. กลุ่มเป้าหมายของโครงการคือใคร
3. แนวทางการสื่อสารด้านการประชาสัมพันธ์โครงการไปยังกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างไร

(ช่องทาง/วิธีการที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์)

ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. เป้าหมายหลักของการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่ท่านกำหนดไว้คืออะไร

2. ท่านกำหนดองค์ประกอบด้านผู้สอน ไว้อย่างไรบ้าง (จำนวนผู้สอน คุณสมบัติ ความรู้พื้นฐาน ความจำเป็นในการมีผู้สอนหลักและผู้ช่วยสอน)

3. ท่านกำหนดองค์ประกอบด้านเนื้อหา ไว้อย่างไรบ้าง (หัวข้อเรื่องที่สอน จำนวนเนื้อหา รายละเอียดของเนื้อหา)

4. ท่านกำหนดองค์ประกอบด้านวิธีการสอนและสื่อการสอน ไว้อย่างไรบ้าง (วิธีการสอน เช่น การบรรยาย การสาธิต การลงมือปฏิบัติจริง ฯลฯ สื่อการสอน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เอกสาร ประกอบการสอน สไลด์ประกอบการสอน ฯลฯ)

5. ท่านกำหนดองค์ประกอบด้านผู้เรียน ไว้อย่างไรบ้าง (จำนวนผู้เรียน คุณสมบัติ ความรู้พื้นฐาน)

6. นอกจากองค์ประกอบด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการสอนและสื่อการสอน และด้านผู้เรียน ท่านกำหนดให้มีองค์ประกอบด้านอื่นๆ อีกหรือไม่ อย่างไร

7. ท่านกำหนดให้มีการประเมินผลการสอนอย่างไรบ้าง (วิธีการประเมินผลและการนำผลการประเมินไปใช้)

8. เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่กล่าวมาทั้งหมด กับองค์ประกอบการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับบุคคลทั่วไป ท่านคิดว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

8.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

8.2 ประเด็นที่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 4 กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ก่อนการจัดโครงการ ท่านได้มีการศึกษาการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์สำหรับผู้สูงอายุจากโครงการสอนของหน่วยงานอื่นๆ หรือจากงานวิจัยต่างๆ หรือไม่ อย่างไร

2. ก่อนการจัดโครงการ ท่านได้มีการศึกษาความต้องการและเป้าหมายของผู้สูงอายุในการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตหรือไม่ อย่างไร

3. ขั้นตอนการเตรียมการอบรม ท่านให้ความสำคัญกับการวางแผนการสื่อสาร การกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในการสอนหรือไม่ อย่างไร

4. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับผู้สอนและผู้ช่วยสอนอย่างไร

5. ก่อนการสอนจริง ท่านได้มีการจัดอบรมหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้สอนหรือไม่ อย่างไร และในเรื่องใดบ้าง

6. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับผู้เรียนอย่างไร
7. ผู้เรียนของโครงการมีคุณลักษณะด้านกายภาพ จิตวิทยา การเรียนรู้และความจำแตกต่างจากผู้เรียนทั่วไปอย่างไร
8. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับเนื้อหาอย่างไร (กลยุทธ์ด้านสาร)
9. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับวิธีการสอนและสื่อการสอนอย่างไร
10. ท่านมีการวางแผนแนวทางการออกแบบเอกสารประกอบการสอนให้มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร
11. ท่านได้มีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในสอนอื่นๆ อีกหรือไม่ อย่างไร
12. ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในขั้นตอนการวางแผนและกำหนดแนวทางการสอนของโครงการมีอะไรบ้าง และท่านมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

1.2) ประเด็นคำถามสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่ 2 ผู้สอนหลัก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล อายุ และเพศ
2. การศึกษา (ระดับ/สาขาวิชา/สถาบัน)
3. การทำงาน (ตำแหน่ง/หน่วยงาน)
4. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ
6. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในโครงการอบรม

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ท่านเป็นผู้สอนเนื้อหาเรื่องใด และมีระยะเวลาในการสอนเท่าไร
2. วัตถุประสงค์ของการสอนเนื้อหาดังกล่าวคืออะไร
3. เนื้อหาประกอบด้วยหัวข้อหลักๆ อะไรบ้าง
4. จากเนื้อหาที่สอน ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้หรือทักษะพื้นฐานด้านใดมาก่อนหรือไม่ อย่างไร
5. ในฐานะผู้สอนหลัก ท่านมีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร

6. ในความคิดเห็นของท่าน ผู้ช่วยสอนมีความจำเป็นในการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร

7. ท่านมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

8. วิธีการสอนและสื่อการสอนที่ท่านใช้มีอะไรบ้าง

9. นอกจากองค์ประกอบด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการสอนและสื่อการสอน และด้านผู้เรียน ยังมีองค์ประกอบด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุอีกหรือไม่ อย่างไร

10. ท่านมีการประเมินผลการสอนอย่างไรบ้าง และนำผลการประเมินมาใช้อย่างไร

11. เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่กล่าวมาทั้งหมด กับองค์ประกอบการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับบุคคลทั่วไป ท่านคิดว่ามีเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

11.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

11.2 ประเด็นที่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ก่อนการสอน ท่านได้มีการศึกษาความต้องการและเป้าหมายของผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตหรือไม่ อย่างไร

2. ขั้นตอนการเตรียมการสอน ท่านให้ความสำคัญกับการวางแผนการสื่อสาร การกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในการสอนหรือไม่ อย่างไร

3. ท่านได้มีการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ในเนื้อหาที่ท่านสอน และด้านทักษะการสอนผู้สูงอายุอย่างไร

4. ผู้เรียนของโครงการมีคุณลักษณะด้านกายภาพ จิตวิทยา การเรียนรู้และความจำแตกต่างจากผู้เรียนทั่วไปอย่างไร

5. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับเนื้อหาอย่างไร (การเลือกเนื้อหา กำหนดขอบเขตและปริมาณเนื้อหา ระยะเวลาในการสอน และเรียงลำดับเนื้อหาในการสอน)

6. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิคเฉพาะสำหรับวิธีการสอนและคัดเลือกสื่อการสอนที่ใช้ในการสอนอย่างไร

7. เอกสารประกอบการสอนที่ใช้สอนในโครงการมีการออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร

8. ท่านได้มีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในสอนอื่นๆ อีกหรือไม่ อย่างไร

9. ความแตกต่างระหว่างรุ่นวัยเป็นอุปสรรคในการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร และท่านมีรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารกับผู้สูงอายุอย่างไร

10. ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการสอนมีอะไรบ้าง และท่านมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

1.3) ประเด็นคำถามสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่ 3 ผู้ช่วยสอน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล อายุ และเพศ
2. การศึกษา (ระดับ/สาขาวิชา/สถาบัน)
3. การทำงาน (ตำแหน่ง/หน่วยงาน)
4. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ
6. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในโครงการอบรม

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ท่านเป็นผู้ช่วยสอนเนื้อหาเรื่องใด และมีระยะเวลาในการสอนเท่าไร
2. ท่านทราบวัตถุประสงค์ของการสอนเนื้อหาดังกล่าวหรือไม่ และคืออะไร
3. เนื้อหาประกอบด้วยหัวข้อหลักๆ อะไรบ้าง
4. ท่านคิดว่าผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้หรือทักษะพื้นฐานด้านใดมาก่อนหรือไม่ อย่างไร
5. ในฐานะผู้ช่วยสอน ท่านมีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร
6. ในความคิดเห็นของท่าน ผู้ช่วยสอนมีความจำเป็นในการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร
7. วิธีการสอนและสื่อการสอนที่ท่านใช้มีอะไรบ้าง
9. นอกจากองค์ประกอบด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการสอนและสื่อการสอน และด้านผู้เรียน ยังมีองค์ประกอบด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุอีกหรือไม่ อย่างไร
10. ท่านมีการประเมินผลการสอนอย่างไรบ้าง และนำผลการประเมินมาใช้ได้อย่างไร

11. เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่กล่าวมาทั้งหมด กับองค์ประกอบการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับบุคคลทั่วไป ท่านคิดว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

11.1 ประเด็นที่เหมือนกัน

11.2 ประเด็นที่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ก่อนการสอน ท่านได้มีการศึกษาความต้องการและเป้าหมายของผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตหรือไม่ อย่างไร

2. ขั้นตอนการเตรียมการสอน ท่านให้ความสำคัญกับการวางแผนการสื่อสาร การกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในการสอนหรือไม่ อย่างไร

3. ท่านได้มีการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ในเนื้อหาที่ท่านสอน และด้านทักษะการสอนผู้สูงอายุอย่างไร

4. ผู้เรียนของโครงการมีคุณลักษณะด้านกายภาพ จิตวิทยา การเรียนรู้และความจำแตกต่างจากผู้เรียนทั่วไปอย่างไร

5. ท่านมีการวางแผนและกำหนดรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารในการสอนหรือไม่ อย่างไร

9. ความแตกต่างระหว่างรุ่นวัยเป็นอุปสรรคในการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร และท่านมีรูปแบบหรือเทคนิควิธีการสื่อสารกับผู้สูงอายุอย่างไร

10. ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการสอนมีอะไรบ้าง และท่านมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

2) แบบบันทึกการเข้าไปสังเกตการณ์การสอน

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกการเข้าไปสังเกตการณ์การสอนตามประเด็นดังนี้

2.1) องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

2.2) กลยุทธ์การสื่อสารที่ผู้สอนใช้ในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และสื่อ

ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และสื่อ

3) ประเด็นการวิเคราะห์เอกสารประกอบการสอน

ผู้วิจัยประเด็นการวิเคราะห์หัวข้อ จากเอกสารประกอบการสอนดังนี้

3.1) กลยุทธ์การสื่อสารด้านสาร ได้แก่ เนื้อหาสาร และรูปแบบสาร

3.2) กลยุทธ์การสื่อสารด้านสื่อ ได้แก่ ความเหมาะสมของการเลือกใช้สื่อ ข้อดีและข้อจำกัดของสื่อ

- 4) กล้องวิดีโอ
- 5) กล้องถ่ายรูป
- 6) อุปกรณ์จัดบันทึก

ส่วนที่ 2 การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติผู้สูงอายุต่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยส่วนที่ 2 นี้ เป็นแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้สูงอายุที่เข้าเรียนในโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่เข้าเรียนในโครงการอบรมแต่ละโครงการ รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คน ที่สมัครใจให้สัมภาษณ์ โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป็นผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนของโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. เป็นผู้เรียนที่เข้าเรียนครบตามระยะเวลาในการจัดอบรม
3. สะดวกให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในภายหลัง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้สูงอายุที่เข้าเรียนในโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และกำหนดประเด็นข้อมูลที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับผู้เรียนของที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะขอความร่วมมือจากผู้เรียนที่สะดวกและสมัครใจและขอข้อมูลการติดต่อเพื่อสัมภาษณ์ในภายหลัง ได้แก่ หมายเลขโทรศัพท์ วัน-เวลาที่สะดวกให้โทรศัพท์เข้าไปสัมภาษณ์ และในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้โทรศัพท์บันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อใช้อ้างอิงและเพื่อการบันทึก

ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ประกอบกับการจัดบันทึกประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการเน้นย้ำความสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาเก็บข้อมูลในส่วนที่ 2 นี้ ในการอบรมวันสุดท้ายหรือโทรศัพท์เข้าไปสัมภาษณ์ ในวันที่ผู้เรียนสะดวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องมีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์และตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตามที่อธิบายไว้ในบทที่ 2 โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) แบบเจาะลึก เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามได้อย่างละเอียด แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการทราบ และตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด รวมทั้งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามให้มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ โดยกำหนดประเด็นคำถามหลักไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล อายุ และเพศ
2. ระดับการศึกษา
3. การทำงาน (ปัจจุบันหรือในอดีต)
4. รายได้ต่อเดือนในปัจจุบัน และแหล่งที่มาของรายได้
5. ประสบการณ์ในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (เคย/ไม่เคยใช้มาก่อน)
6. ประสบการณ์ในการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (เคย/ไม่เคยเรียนมาก่อน)

หากเคยเรียนมาก่อน เรียนจากแหล่งใด

ส่วนที่ 2 ทักษะของผู้สูงอายุต่อการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ

1. ท่านรู้จักหรือทราบข่าวการเปิดรับสมัครของโครงการจากช่องทางใด
2. อะไรเป็นมูลเหตุจูงใจในการเข้าเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของท่าน
3. ท่านมีจุดประสงค์ในการเข้าเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอย่างไร
4. ก่อนการเรียนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในโครงการ ท่านมีทัศนคติ

ต่อคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอย่างไร

5. ก่อนการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในโครงการ ท่านมีทัศนคติต่อความสามารถในการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุอย่างไร

6. ท่านมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของการสอนในโครงการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไร

6.1 ด้านผู้สอน

6.2 ด้านเนื้อหา

6.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อการสอน

6.4 ด้านผู้เรียน

7. ภายหลังจากการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในโครงการ ท่านมีทัศนคติต่อคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

8. ภายหลังจากการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในโครงการ ท่านมีทัศนคติต่อความสามารถในการเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

2) อุปกรณ์บันทึกเสียง

3) กล้องถ่ายรูป

4) อุปกรณ์จดบันทึก

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ส่วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. การทดสอบความตรงทางด้านเนื้อหา (Content validity) เพื่อให้เนื้อหาในแบบสัมภาษณ์มีความตรงและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการจะศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความตรงและครบถ้วนตามแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นกรอบในการวิจัย

โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อนำคำแนะนำมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ การเข้าไปสังเกตการณ์การสอนในสถานที่จริง และการวิเคราะห์ตัวบทจากเอกสารประกอบการสอน ผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis) และเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยพิจารณาลักษณะร่วมกันของข้อมูลเพื่อสรุปตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพของโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางในช่วงปี พ.ศ. 2554-2556
2. องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง
3. กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง
4. ทศนคติของผู้สูงอายุต่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยและข้อสรุปจากการวิจัย ในรูปของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ตามประเด็นที่กำหนดดังนี้

- บทที่ 4 สถานภาพของโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางในช่วงปี พ.ศ. 2554-2556
- บทที่ 5 องค์ประกอบของการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง
- บทที่ 6 กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง
- บทที่ 7 ทศนคติของผู้สูงอายุที่เข้าเรียนต่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง
- บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ